

Klausos sutrikimą turinčių vaikų įtraukusis ugdymas Kauno Valdorfo darželyje „Šaltinėlis“ : kas lemia sėkmę?

Klausos sutrikimą turinčių vaikų įtraukusis ugdymas Kauno Valdorfo darželyje „Šaltinėlis“ skaičiuoja jau trečią dešimtmetį. Iki dabar darželio komanda yra sudėjusi stiprius pagrindus **14** vaikų, turinčių klausos sutrikimą įtraukiojo ugdymo sėkmingai patirčiai. Taigi, norisi patyrinėti, ką tokio turi Valdorfo pedagogika, joje taikomos filosofinės nuostatos, metodai ir ką tokio turi „Šaltinėlio“ darželis, jo bendruomenė, kas atliepia klausos sutrikimų turinčių vaikų individualiuosius (specialiuosius) ugdymosi poreikius?

Valdorfo pedagogika savo esmėje yra **įteisinti, įgalinti kiekvieno vaiko individualumą ir prisitaikanti prie vaiko** gebėjimų, raidos tempo, bendrųjų ir unikaliųjų savybių. O tai, manyčiau, yra esminė sėkmingo įtraukiojo ugdymo prielaida (netgi sąlyga) bet kokios negalios ar kitų individualiųjų (specialiųjų) ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdyme. Tad svarbus dėmesys, kuris Valdorfo darželyje yra skiriamas vaiko gebėjimų, asmenybės savybių, poreikių ir pan. pažinimui ir sąveikos (bendravimo) su vaiku, jo ugdomosios aplinkos ir priemonių parinkimui yra „pataikantis tiesiai į dešimtuką“.

Valdorfo pedagogikoje ir ypač „Šaltinėlio“ darželyje didelis dėmesys yra skiriamas **vaiko buvimui lauke, gamtoje, jo kryptingam fiziniam aktyvumui**. Moksliniai tyrimai yra įrodę gamtos (žaliųjų plotų) ir fizinio aktyvumo teigiamą reikšmę vaikų emocinei raidai, įtampos mažinimui. Pagal tyrimus, klausos sutrikimą turinčių vaikų grupėje emocinių ir elgesio sunkumų tikimybė gali būti net iki 8 kartų didesnė nei bendroje populiacijoje. Dėl vėluojančios kalbos raidos, sunkumų išreikšti poreikius, suprasti instrukcijas, orientuotis komunikacijai vykstant grupėje šie vaikai tikrai gali patirti daugiau emocinės įtampos. Taigi, galimybė kasdien būti ir judėti lauke yra labai svarbi. Valdorfo darželio „Šaltinėlis“ prioritėtinė ugdymo sritis yra lauko pedagogika, kas dar labiau sustiprina gamtos/lauko teikiamą naudą, indėlį į vaiko ne tik motorinę (smulkiosios ir stambiosios motorikos), socialinę-emocinę bet ir pažintinę raidą. Mokymasis betarpiškai sąveikaujant su gamta, turint mokytojas, mokytojo padėjėjas ir kitus vaikus, kaip pavyzdžius - gamtos tyrinėtojus, kryptingai veikiančius, o ne tiesiog be tikslo leidžiančius laiką plečia vaikų akiratį ir įduoda labai svarbius „įrankius“ aplinkos, pasaulio ir savęs pažinimui.

Tėvų ir ugdymo įstaigos partnerystė yra viena iš esminių sėkmingo įtraukiojo ugdymo prielaidų. Valdorfo pedagogiką taikančiose ugdymo įstaigose bendruomenės sutelktumui, veikimui kartu yra skiriamas ypatingas dėmesys. Tėvų įtraukimas vyksta susipažįstant (laiško, „rašinėlio“ apie vaiką rašymas pradedant lankyti darželį), planuojant savo vaiko ugdymą ir vertinant jo pasiekimus (individualių vaiko pasiekimų aplankų pildymas tėvams įvardinant savo lūkesčius bei drauge su pedagogais vertinant vaiko pasiekimus, pažangą). Moksliniai tyrimai rodo, kad specialiuosius ugdymosi poreikius turinčių vaikų tėvai yra linkę rinktis pasyvaus ugdymo proceso dalyvio, stebėtojo vaidmenį, visą ekspertškumą, galią priimti sprendimus perleidžiant pedagogams ir specialistams. Tad aktyvus tėvų įtraukimas ugdymo ir švietimo pagalbos planavime ir pasiekimų vertinime juos įgalina. O įgalinti tėvai tampa puikiais pedagogų partneriais, šią patirtį ir nuostatą nešdamiesi į kitas ugdymo pakopas ir stipriai įtakodami vaiko įtraukiojo ugdymo(si) sėkmę. Visuomenėje vis dar dominuoja segregacinis, stigmatizuotas požiūris į negalią turinčius vaikus, šio požiūrio taikinyje atsiduria ne tik vaikas, bet dažnai ir visa šeima, kuri yra stumiama į atskirtį. Įtraukioji visuomenė yra priešingybė segregacijai. Tad Lietuvos visuomenė dar turi nueiti ilgą kelią keisdama požiūrį, nuostatas į specialiųjų poreikių asmenis, kurdama aplinkas, santykį, kuris yra iš tiesų įtraukusis, nukreiptas į savęs ir aplinkos keitimą, siekiant atliepti negalią turinčių asmenų poreikius. Valdorfo darželio „Šaltinėlis“ bendruomeniškumas, tėvų aktyvumas, dalyvavimas darželių renginiuose (bendruomenės žygyje, talkose, mugėse, kitose šventėse), darželio veiklose, kur kiekvienas iš tėvelių yra kviečiamas prisijungti prie darbo grupės, kur kartu su kitais tėveliais ir pedagogėmis dalyvauja tikslinėse veiklose (pagal grupės paskirtį – aplinkos tvarkymo, švenčių organizavimo, amatų, remonto, ryšių su visuomene ir pan.) kurių darželyje yra net 7. Dalyvaujant veiklose kartu kuriamas bendrystės jausmas, taigi šeimos, auginančios kurčius, neprisigirdinčius vaikus įgyja neįkainojamos patirties. Šiuo metu darželį lanko klausos negalią turintys vaikai iš 3 šeimų. Kuomet vienoje organizacijoje yra kelios šeimos, sukuriamos sąlygos šių šeimų bendravimui, dalijimuisi ne tik aktualia informacija apie kompensacinę techniką, kitas ugdymo įstaigas, bet ir savo emocine patirtimi, teikti emocinę pagalbą vieni kitiems.

Vienas svarbiausių tikslų ir iššūkių klausos sutrikimą turinčių vaikų ugdyme yra jų **kalbos ugdymas**. Valdorfo darželis puikiai atliepia ir šiuos poreikius per **įvairios kryptingos kalbinės veiklos organizavimą**: pasakų sekimą (pasikartojantį o ne vienkartinį), ryto rato veiklose taikomus pirštukų žaidimus, eilėraštkus, daineles, žaidimus, lydimus kalbinės informacijos, o ne atliekamus tyloje (taipogi pasikartojančius kasdien), kas leidžia ne tik mokytis suprasti aplinkinių kalbą (sieti lūpų judesius ir tariamus žodžius/garsus), mokytis patiems ištartį panašiai kaip sako mokytoja, mokytojo padėjėja, kiti vaikai, taigi, moko klausytis, išgirsti, suprasti, tarti ir t.t. Kalbos ugdymas tęsiamas ir kitų

specialistų (t.y. muzikos, dailės, keramikos pedagogų) užsiėmimuose, kuriuose meninė veikla vyksta glaudžioje sąveikoje su kalbiniu kontekstu. Pvz., lipdymo iš molio, vaško užsiėmimo pradžioje vaikai klausosi pasakojimo, pasakos ir tik po to kuria savo darbelius iliustruodami tai, ką išgyveno, išjautė, suprato klausydamiesi. Muzikos užsiėmimuose vaikai ne tik dainuoja, šoka, žaidžia rato žaidimus, ritmuoja, kas taip pat labai svarbu neprigirdinčio ir ypač kurčio vaiko kalbos ir mąstymo raidoje. Jie taip pat mokosi sutelkti dėmesį į kalbantįjį, dainuojantįjį pedagogą ar kitą vaiką, esantį rate. Euritmija, taikoma Valdorfo pedagogikoje taip pat yra labai efektyvi klausos sutrikimą turinčių vaikų tarties ir kalbos ugdyme.

Valdorfo pedagogikoje labai **svarbų vaidmenį atlieka rutina ir ritmas** (dienos, savaitės, metų). Turbūt labiausiai norisi kalbėti apie dienos ritmą. Dėl klausos sutrikimo, kai informacijos iš išorės gavimas ir suvokimas yra apsunkintas, rutininių veiklų, ritmo nebuvimas jo nežinojimas gali kelti labai daug įtampos ir nesaugumo. Vaikas tuomet turėtų nuolat būti įtempęs savo klausą, akis, pastabumą, kad suprastų, kas vyks toliau. Gali kilti daug nesusipratimų pereinant nuo vienos veiklos prie kitos, kai girdintys vaikai, po mokytojos instruktavimo, paaiškinimo gerai žino, kas kur, kaip, su kuo bus veikama. Tuo tarpu klausos sutrikimą turinčiam vaikui jau atsiranda pagrindas sumišimo, nesaugumo, nesusigaudymo, iškritimo iš konteksto, nepritapimo prie grupės vaikų, nemokėjimo, suklydimo patirtims. O tai yra nesuderinama su įtraukties nuostatomis. Rutina ir ritmas suteikia pojūtį, kad galima kontroliuoti aplink esančius dalykus, veikti savarankiškai, ugdytis svarbias kognityvines kompetencijas, eiliškumo, priežasties-pasekmės ir pan. suvokime. Tai kuria bazinį ir situacinį saugumo jausmą, o ne nuolatinį budėjimą, kas bus toliau, ką dabar pedagogas sugalvos ir apie ką instruktuos ugdytinius. Būdami tokia „nuolatinio budėjimo režime“, jausdamiesi mažiau saugūs vaikai negali atsipalaiduoti ir pasinerti į pažinimą, kūrybą, esamo amžiaus tarpsnio uždavinių įgyvendinimą.

Klausos sutrikimą turinčių vaikų raidai ir ugdymo sėkmei ypatingos reikšmės turi **švietimo pagalbos prieinamumas ir sistemingumas**. Kauno Valdorfo darželio „Šaltinėlis“ pilnai išpildo šią sąlygą. Švietimo pagalbos teikėjų komandoje yra surdopedagogas, kuris teikia sistemingą pagalbą klausos sutrikimą turintiems vaikams jiems tik pradėjus lankyti lopšelį ar darželį, veda jiems individualius ir grupinius užsiėmimus, konsultuoja tėvus, mokytojus, mokytojo padėjėjus. Darželio logopedę - surdopedagogę ekspertę Jadvygą Raubienę, drįsčiau įvardinti kaip vieną geriausių Lietuvos surdopedagogų. Taip galiu teigti iš savo patirties stebint ir bendraujant su įvairiais Lietuvos surdopedagogais ir, juolab, matant jų darbo rezultatus – kurčius, neprigirdinčius ar kochlearinių implantų naudotojus vaikus, paauglius, jaunuolius. Nesiliauju stebėtis ir gėrėtis tuo, kokių žodinės kalbos, raštingumo ir mokymosi pasiekimų/ rezultatų pasiekė šie vaikai, gaudami surdopedagoginę

pagalbą konkrečiai iš J. Raubienės ir savo tėvų (konsultuojant šiai specialistei). Švietimo pagalbos komandoje yra ir psichologas. Šiuo metu darželyje dirbanti psichologė turi ilgametę darbo su kurčiaisiais patirtį, moka lietuvių gestų kalbą – tai įgalina teikti paslaugas ne tik girdintiems tėvams bet ir gestakalbėms (kurčiųjų) šeimoms. Švietimo pagalbos grandyje labai svarbios yra mokytojos, kurios yra arčiausiai vaiko, gali stebėti jį kasdienėje veikloje, sąveikoje su kitais vaikais ir suaugusiais. Pastebėjus vaikui kylančius sunkumus, aptarti juos su tėvais ir laiku vaiką, šeimą nukreipti pas specialistus. Būtent pedagogai, talkinant pedagogų padėjėjams, yra įtraukiosios aplinkos (fizinės, ugdomosios, psichologinės ir socialinės) grupėje kūrėjai. Darželyje dirba kūrybingi ir lankstūs pedagogai, kurie konsultuojami specialistų yra atviri mokymuisi, plėtojimui kompetencijų, reikalingų kurčiojo ar kitų specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčio vaiko įtraukčiai.

Kai pedagogų, švietimo pagalbos specialistų ir tėvų **komanda dirba išvien** (o ne „konvejeriniu“ principu), kai **visa ugdymo įstaigos bendruomenė tiki įtraukiojo ugdymo nauda visiems švietimo proceso dalyviams**, o ne tik specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintiems vaikams, tik tuomet jų šeimoms, dedami kertiniai akmenys įtraukčiai. Sėkmę lemia ir tai, ar įstaigos vadovas yra aktyvus įtraukiojo ugdymo filosofijos ir politikos šalininkas. Išties tenka susidurti su atvejais, kai tėvai dalijasi neigiamomis patirtimis apie susitikimą su bendrojo ugdymo įstaigų, į kurias nori vesti klausos sutrikimą turinčius vaikus, vadovais. Gaila, bet vis dar nutinka tokių situacijų, kai vadovai, užuot priėmę klausos sutrikimų turintį vaiką ugdytis jų mokykloje, įvardija tėvams, kad šie vaikai turėtų lankyti specializuotą kurčiųjų mokyklą. Taip nukreipdami tėvus jie net neįsigilina, kad konkretus vaikas pagal savo kalbinius ir kitus gebėjimus yra pasiruošęs ugdytis bendrojo ugdymo įstaigoje, kad pedagogai ir turima švietimo pagalbos specialistų komanda būtų pilnai pajėgi atliepti šio vaiko specialiuosius poreikius. Kauno Valdorfo darželyje „Šaltinėlis“ vadovo suburta profesionali komanda, kuri nuolat paskatinama ir padrašinama dirbti išvien, nenukrypstant nuo įtraukiojo ugdymo kurso. Darželio pedagogų komanda jau prieš kelis dešimtmečius žvelgdama į ateitį atvėrė darželio duris įtraukčiai ir nuolat nepaliaujamai budi palaikydama ir puoselėdama visos darželio bendruomenės atvirumą kiekvienam vaikui, kiekvienai šeimai. Kaip pedagogų, specialistų komanda taip ir visa darželio bendruomenė yra nepaliaujamai kreipiama judėti šia kryptimi, keistis, tobulėti, konstruktyviai spręsti kylančius sunkumus, tapti atviresniems.